



Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi

T. Fikret Karahan*, Kemal Özcan, Turabi Ağlamaz*****

* *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, tfikretkarahan@hotmail.com*

** *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Meslek Yüksek Okulu, kozcan@omu.edu.tr*

*** *Uzman Psikolojik Danışman, Anadolu İş Okulu/Çorum
turabiaglamaz@hotmail.com*

Özet. Bu araştırmada lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin; anne-babanın birlikte ya da ayrı oluşu, anne-babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere göre değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Çorum il merkezinde liselerde öğrenim gören 1223 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi, t-testi ve LSD Testi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular; anne ve babası boşanmış olan, anne ya da babası üvey olan ve yaşamındaki en önemli değeri “zengin olmak” şeklinde belirten öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuca göre; anne-babası boşanmış ya da ayrı olan, anne ya da babası üvey olan ve zengin olmayı yaşamda en önemli değer olarak gören lise öğrencilerinin, saldırganlık açısından psiko-sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duydukları ve risk grubu içinde oldukları ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Öz-Üvey Anne-Baba, Boşanmış Anne-Baba, Yaşamda En Önemli Değer Algısı.

Abstract. In this study high school students' aggressiveness levels differentiation were investigated according to the family situation; father and mother together or seperated, real mother and father or stepmother and stepfather and priority of the students in their life. The sample was consist of 1223 high school students who were go to the diffrent high school in Çorum center. Aggresiveness levels of students were measured by "Aggresiveness Scale" which was developed by Tuzgöl (1998). One-Way Anova, t-test, and LSD test techniques were used in analyzing data. The findings of the study; students from divorced familises, students with stepmother and stepfather, and priority of the students was richness with high aggressiveness levels from other students. According to the this result; it was advanced that students from divorced families or seperated families, students with stepmother or stepfather and students with richness priority have high levels of aggressiveness and they have need in psyco-social support and they were in risk groups than other students.

Key Words; Aggresiveness, Real Step Mother, Real Step Father, Divorced Family, Perception of Priority in Life.

Giriş

İkibinaltı yılının ortalarına doğru Türkiye, liselerde meydana gelen silahlı ve bıçaklı yaralama ve cinayet haberleriyle sarsılmıştır. Basında yer alan haberler, ülkenin dört bir yanında lise öğrencileri arasında şiddet ve saldırganlığın tehlikeli boyutlara ulaştığını, ilköğretim okullarında da tırmanış durumunda olduğunu göstermektedir. Özet olarak vermek gerekirse 2006 yılının ilk yedi ayı içinde ulusal basında haber yapılan şiddet olayları incelendiğinde; Adana, Afyonkarahisar, Ankara, Antalya, Batman, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Mersin, Samsun, Van, Yalova ve Zonguldak illerinde lise öğrencileri arasında çıkan kavgalarda toplam 7 öğrencinin yaşamını kaybettiği, 75 öğrencinin ve 3 öğretmenin ise bıçakla yaralandığı görülmüştür. Aynı dönem içinde ilköğretim okullarında meydana gelen olaylarda ise 7 öğrencinin bıçakla yaralandığı ve 3 öğretmenin ise öğrenciler ya da öğrenci yakınları tarafından saldırıya uğrayarak yaralandığı gözlenmektedir (Milliyet, 2006; Radikal, 2006; Sabah, 2006; Tempo Dergisi, 2006; Zaman, 2006). Basında yer alan haberler incelendiğinde; yaralamaların tamamında saldırı aracı olarak bıçak kullanıldığı, cinayetlerin ise ikisinde tabanca diğerlerinde bıçak kullanıldığı gözlenmektedir. Son iki-üç yıl boyunca bazı televizyon kanallarında oynatılan ve izlenme rekorları kıran, şiddet içerikli (mafia türü) dizi-filmlerde de "bıçak taşıma ve bıçakla

adam yaralama” sahnelerinin sık sık yer aldığını, insanı yaralama ya da öldürme eyleminin normal/doğal bir eylem gibi yansıtıldığını burada vurgulamak gerekir.

Şiddetin lise öğrencileri arasında bu düzeyde hızlı yükselişi, bireysel ve toplumsal bir olgu olarak saldırganlığı gündeme getirmektedir. Saldırganlık; genellikle bir canlıya ya da bir objeye, fiziksel ya da psikolojik olarak kasıtlı bir şekilde zarar vermeye yönelik davranış olarak tanımlanmaktadır (Boxer & Tisak, 2005; Butovsktay & Kozintsev, 1999; Freedman, Sears & Carlsmith, 1993; Berkowitz, 1993; Eron, 1987; Gill, 1986). Saldırganlık, ifade edici ve araç olarak sergilenmektedir. İfade edici saldırganlıkta kızgınlık duygusu ön planda olup, kavga etme, ağlama ya da bağırıp-çağırma gibi tepkiler sergilenmektedir. Araç olarak saldırganlıkta ise birey, sosyal ya da maddi bir yarar sağlamak için saldırgan tepkiler sergilenmektedir (Campbell, Muncer, & Bibel, (1985). Drazdov (2005) ise saldırganlığın insan ilişkilerinde fiziksel ve sözel düzeyde yaşandığını ve bu iki saldırganlık türünün de aktif ya da pasif biçimde doğrudan ya da dolaylı olarak sergilendiğini belirtmektedir. Örneğin; aktif fiziksel doğrudan saldırganlıkta birey, başka bir insana kasıtlı olarak zarar verme amacıyla vurma/dövme/yaralama eylemi sergilerken; aktif fiziksel dolaylı saldırganlıkta ise bir yere bomba koyma gibi bir davranış sergilemektedir. Benzer şekilde aktif sözel doğrudan saldırganlıkta birey, başka bir insana kasıtlı olarak zarar verme amacıyla aşağılama ve küfür ya da hakaret etme gibi bir davranış sergilemekte; aktif sözel dolaylı saldırganlıkta ise birey zarar vermek istediği birey hakkında dedikodu yapmakta ya da iftira atma davranışı sergilemektedir. Bununla ilişkili olarak Smits, Boeck, & Vansteelandt (2004) sözel saldırganlığın aşamalarını; öfke duygusu, sözel saldırganlık eğilimi ve sözel saldırganlık davranışı olarak açıklamakta ve sözel saldırganlığın hakaret, azarlama ve sesini yükseltme gibi davranışları kapsadığını belirtmektedirler.

Saldırgan davranış daha çok zorbacılık, kabadayılık ve kavgaya yönelik davranışları kapsamakta ve bu davranışlar bireyi toplumsal yaşamda ve insan ilişkilerinde daha da yıkıcı duruma getirmektedir (Kazdin, 1996). Diğer yandan yüksek düzeyde saldırganlığın antisosyal davranışın en belirgin özelliği olduğunu (Coie, Terry, Lenox & Lochman, 1995) burada vurgulamak gerekir. Duygu boyutundan ele alındığında saldırgan davranış öfke, kızgınlık, kin, nefret, düşmanlık ve şiddet gibi yok edici duygular eşliğinde ortaya çıkmakta (Köknal, 1985); başka bir deyişle öfke, korku ya da haz alma duygusu tarafından beslenmektedir (Scarpa & Raine, 1997).

Saldırganlığın kaynağı üzerine yapılan tartışmalarda saldırganlığın doğuştan getirildiğini ya da sonradan öğrenilen bir davranış olduğunu vurgulayan

görüşler ön plana çıkmaktadır. Bunlardan; De Rosier, Cillessen, Coie & Dodge (1994), saldırganlığın ailede ve sosyal çevrede öğrenildiğini, Sanson, Hemphill, & Smart da (2002), saldırgan davranışın ortaya çıkışında anne-baba tutumlarının etkili olduğunu belirtmektedir. Bu görüşlere benzer şekilde Feldman da (1997) saldırganlığın kaynağı olarak aileyi göstermekte ve otokratik anne-baba tutumlarının çocuklarda saldırganlık eğilimini güçlendirdiğini belirtmektedir. Venter, Poggenpoel & Myburgh (2006) ise daha geniş bir açılımla; medyada yer alan şiddet olaylarının, saldırgan içerikli anne baba tutumlarının, düşük sosyo-ekonomik düzeyin, artan boşanma olaylarının, aile içi ilişkilerdeki bozulmanın ve akran grupları tarafından reddedilme gibi etkenlerin saldırganlığı tetiklediğini belirtmektedir. Benzer şekilde şiddet içerikli filmlerin ve bilgisayar oyunlarının da ergenlerde ve gençlerde saldırgan davranışları tetiklediğini rapor eden araştırmalar bulunmaktadır (Kronenberger, Mathews, Dunn ve Arkadaşları, 2005; Anderson & Murphy, 2003). Saldırganlığın kaynağı ile ilgili burada açıklanan görüşlerin Türk Toplumunda son 25 yılda yaşanan değişimlerle de yakından ilgili olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinde kişilik gelişiminde çevrenin etkisi (Adams, 1995) dikkate alındığında, ergenlerin toplumda yaşanan olumsuz gelişmelerden yakından etkilendiklerini burada vurgulamak gerekir. Ergenlik döneminde yaşanan sorunlar aileden ve okuldan etkilenirken, toplumdaki değişimler de ergen kişiliği ve sorunları üzerinde etkili olmaktadır (Gander & Gardiner, 1993). Diğer yandan Postman (1995) çocukların yetişmesi ve yetişkin olmayı başarabilmesi ile ilgili sorumluluğun yetişkinlere ait olduğunu vurgulamaktadır. Ergenlik dönemine özgü psiko-sosyal özellikler ve ergenin içinde yaşadığı sosyo-ekonomik ve kültürel çevre, ergen kişiliğinin en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Türk toplumu açısından ele alındığında burada sıralanan bileşenler arasındaki dengesizlik bireysel ve toplumsal sorunlara neden olabilmekte ve bu durum ergen açısından şiddet, saldırganlık ve suç işlemeye de uygun zemin hazırlamaktadır (Yavuzer, 1993).

Yapılan araştırmalar, saldırgan davranışın genellikle erken gelişim dönemlerinden itibaren kazanıldığını ve erkeklerde saldırgan davranışların kızlara göre daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bunları kısaca özetlemek gerekirse; Eron (1987) 22 yıl süren boylamsal araştırmada, 8 yaşından 30 yaşına kadar erkek ve kadın denekleri izlemiş ve erkeklerde çocukluk yıllarından itibaren var olan saldırgan davranışların sabit kalma oranının, kadınlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Diğer araştırmalarda ise; çocukluk yıllarında öğrenilen saldırgan davranışın, ileriki yıllarda bireyin saldırganlık eğiliminin yönünü belirlediği (Bowen, 2005) ve

erkek ergenlerde saldırganlık eğiliminin kızlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Rabiner, Coie, Miller-Johnson, Boykın & Lochman, 2005; Duncan, 1999; Giles & Heyman, 2005; Hamby & Sugarman, 1999; Bettencourt & Miller, 1996; Archer & Parker, 1994; Tuzgöl, 1998; Aral, Ayhan, Türkmenler ve Akbıyık, 2004; Doğan, Moralı, Kazak ve Tok, 2002; Aktaş, Şahin ve Aydın, 2005). Ergenlere yönelik diğer araştırmalarda ise ergenlerde akran gruplarının saldırgan davranışın ortaya çıkışında önemli etkilerinin olduğu (Barnow, Lucht & Freyberger, 2005; McConville & Cornell 2003) ve ergenlerin ilkökul çocuklarına göre daha çok saldırgan davranış sergiledikleri rapor edilmektedir (Singer & Miller, 1999).

Saldırgan davranışın biyolojik yönü üzerine yapılan araştırmalarda; ergenlerde düşük düzeyde kortizol salgılanması ile yüksek düzeyde saldırgan davranış arasında ilişki olduğu (Shoal, Giancola & Kirillova, 2003); insan organizmasında serotonin, dopamin ve y-aminobutrik asitin saldırganlıkla ilişkili olduğu rapor edilmektedir (Miczek, Fish, Bold & Almedia, 2002). Diğer yandan saldırganlığı açıklayan nörolojik araştırmalarda; frontal korteks, amigdala ve temporal lobların, şiddet ve saldırgan davranışın ortaya çıkışında etkili olduğu saptanmıştır (Davidson, Putnam & Larson, 2000; Filley, Price, Nell ve Arkadaşları, 2001).

Bu araştırmada, saldırganlığın bir davranış olarak gelişim dönemleri boyunca aile yapısından etkilenebileceği ve ergenlerin ideal benlik algılarıyla da ilişkili olabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu düşünceye ve yukarıda yapılan açıklamalara dayalı olarak araştırmada; lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne-babanın boşanmış/ayrı ya da birlikte oluşu, anne ve babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere göre değişip değişmediği incelenmiş ve şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Anne-babası boşanmış/ayrı öğrencilerle, birlikte yaşayan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar var mıdır?
2. Annesi öz olan öğrencilerle, üvey olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar var mıdır?
3. Babası öz olan öğrencilerle, üvey olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar var mıdır?
4. Yaşamda öncelik verilen en önemli değer açısından, öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar var mıdır?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2006 yılında Çorum il merkezinde öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem, Tabakalı Küme Örneklemesi Yöntemi kullanılarak belirlenmiştir (Yamane, 2001). Buna göre 2006 yılında Çorum il merkezinde öğretim yapan resmi ve özel liseler, okul ve öğretim programı türüne göre gruplandırılmış ve genel liselerden iki lise, diğer liselerden ise birer lise örnekleme alınmıştır. Bu uygulamaya göre örnekleme alınan liselerin hazırlık, 1., 2. ve 3. sınıflarında öğrenim gören ve uygulama yapılırken sınıflarda bulunan 577 kız, 646 erkek toplam 1223 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Saldırganlık Ölçeği

Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen ölçekte 30 saldırgan içerikli, 15 saldırgan içerikli olmayan toplam 45 madde bulunmaktadır. Ölçek ergenlerde; açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yöneliktir. Ölçek 5'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Birey okuduğu ifadenin kendine ne derece uygun olduğunu belirtmek için; (5) Her Zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasıra, (2) Nadiren, (1) Hiçbir Zaman şeklindeki seçeneklerden birini işaretlemektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 45-225 arasında olup, çalışılan örneklemin aritmetik ortalamasının üstünde kalan puanlar yüksek saldırganlık düzeyini göstermektedir. Tuzgöl (1998), ölçeğin güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısını 0.81; Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısını ise $r = 0.85$ olarak hesaplanmıştır. Saldırganlık Ölçeği için yapılan geçerlik çalışmasında, araştırmacının çalıştığı lisede derslere giren 20 öğretmenle görüşülmüş ve saldırgan davranışlar gözlemledikleri öğrencilerin isimleri belirlenmiştir. Ancak öğretmenler, saldırgan öğrenci ile derslerin akışını bozan ilgisiz ya da aşırı hareketli öğrencileri karıştırmamaları konusunda uyarılmış ve "saldırganlık"tan ne kastedildiği açıklanmıştır. Böylece en az üç öğretmen tarafından "saldırgan" olarak tanımlanan 45 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilere Saldırganlık Ölçeği uygulanmıştır. Bu gruba eş zamanlı olarak, öğretmenler tarafından saldırgan olarak tanımlanmamış 45 kişilik lise öğrencisi gruba da Saldırganlık Ölçeği uygulanmış ve her iki grubun Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın 0.01 düzeyinde ($t = 3.25$) anlamlı olduğu saptanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu'nda öğrencilere; anne ve babanın birlikte ya da boşanmış/ayrı oluşu, anne ve babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda

öncelik verdiği en önemli değer/şeyin ne olduğuna yönelik sorular sorulmuştur. Öğrencilerin; “Şimdiki ve gelecek zamanda, yaşamınızda öncelik verdiğiniz en önemli değeri/şeyi aşağıya yazınız.” şeklinde yöneltilen açık uçlu soruya verdikleri cevaplar gruplandırılmıştır. Bu gruplamaya dayalı olarak araştırmada incelenen soruları test edebilecek biçimde Saldırganlık Ölçeği puanları bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programı kullanılmış olup, Tek Yönlü Varyans Analizi, t-testi ve LSD Testi (Least-significance Difference) tekniklerinden yararlanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında ise 0.05 anlamlılık düzeyi üst değer olarak alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği’nden aldıkları puanların; anne-babanın birlikte ya da ayrı oluşu, anne ve babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere göre değişme gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada, örneklemdaki öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $X=122.03$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre aritmetik ortalamanın üstünde kalan grupların saldırganlık düzeyi yüksek olarak, altında kalan grupların saldırganlık düzeyi ise düşük olarak ele alınacaktır (Tuzgöl, 1998).

Anne-Babanın Boşanmış/Ayrı ya da Birlikte Oluşuna Göre Saldırganlık

Lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, anne-babanın boşanmış/ayrı ya da birlikte olma durumuna göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Anne-Babanın Boşanmış/Ayrı ya da Birlikte Olma Durumuna Göre Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Anne-baba	n	Saldırganlık Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Sonuç
Birlikte	977	111.48	37.09	1221	20	p<.001
Boşanmış/Ayrı	246	163.90	35.18			
Toplam	1223					

Tablo 1’de yer alan istatistiksel veriler, anne-babası boşanmış/ayrı olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının ve saldırganlık düzeylerinin, anne-babası birlikte olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; anne-babası boşanmış/ayrı yaşayan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, anne-babası birlikte yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Annenin Öz ya da Üvey Oluşuna Göre Saldırganlık

Lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, annenin öz ya da üvey oluşuna göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Annenin Öz ya da Üvey Oluşuna Göre Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Anne	n	Saldırganlık Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Sonuç
Öz	1114	118.21	40.66	1221	10.52	p<.001
Üvey	109	161.00	38.96			
Toplam	1223					

Tablo 2’de yer alan istatistiksel veriler, annesi üvey olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının ve saldırganlık düzeylerinin, annesi öz olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre annesi üvey olan öğrencilerin saldırganlık puanlarının, annesi öz olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Babanın Öz ya da Üvey Oluşuna Göre Saldırganlık

Lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, babanın öz ya da üvey oluşuna göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Babanın Öz ya da Üvey Oluşuna Göre Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Baba	n	Saldırganlık Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Sonuç
Öz	1092	116.43	40.06	1221	14.46	p< .001
Üvey	131	168.70	29.85			
Toplam	1223					

Tablo 3'te yer alan istatistiksel veriler, babası üvey olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının ve saldırganlık düzeylerinin, babası öz olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre babası üvey olan öğrencilerin saldırganlık puanlarının, babası öz olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

Yaşamda Öncelik Verilen En Önemli Değer Algısına Göre Saldırganlık

Lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, yaşamda öncelik verilen en önemli değer algısına göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla, veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuç Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4'te yer alan istatistiksel veriler, yaşamda öncelikli en önemli değeri "zengin olmak" şeklinde algılayan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının ve saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Uygulanan LSD Testi sonucunda ise bu farklılığın; yaşamda en önemli değer olarak "zengin olmayı", "kendisini" ve "dini inançlarını" gören grup ile diğer gruplar arasındaki farklılıktan kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 4. Yaşamda Öncelik Verilen En Önemli Değer Algısına Göre, Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Yaşamda En Önemli Değer Algısı	n	Saldırganlık Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Sonuç
Zengin Olmak	131	174.81	20.73	Gruplar Arası	1059755.7	5	211951.14	228.94	p<.001
Annem-Babam-Kardeşlerim	319	93.20	20.80	Gruplar İçi	1126664	1217	925.77		
Prensipierim	95	115.93	9.11	Toplam	2186419.8	1222			
Dini İnançlarım	220	137.36	42.10						
Kendim	257	146.17	41.91						
Üniversite Öğrenimi Görmek	201	88.60	20.89						
Toplam	1223								

Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada lise öğrencilerinin Saldırganlık Ölçeği puanlarının; anne-babanın boşanmış/ayrı ya da birlikte oluşu, anne ve babanın öz ya da üvey oluşu ve yaşamda öncelik verilen en önemli değere/şeye göre anlamlı düzeyde değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmada, örnekleme alınan 1223 öğrenciden 459'unun Saldırganlık Ölçeği puanlarının, örneklemin aritmetik ortalamasının ($x=122$) üstünde ve saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Bu öğrencilerin risk altında oldukları ve psikolojik yardıma diğer öğrencilere göre daha çok ihtiyaç duydukları ileri sürülebilir.

Araştırmada elde edilen bulgular, anne-babası boşanmış ya da ayrı olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, örneklemin aritmetik ortalamasının üstünde olduğu ve anne-babası birlikte olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Boşanma ile birlikte, ergene yönelik anne-baba desteğinin zayıflaması, ilgi ve sevgi yoksunluğu (Peluso, Peluso, White & Kern, 2004); diğer yandan boşanma nedeniyle ergenin kendisini yalnız, çaresiz, korumasız ve tehdit altında hissetmesi de (Malley –

Morrison, You & Millis, 2000) saldırganlık eğilimini tetikleyebilir. Literatür incelendiğinde bu araştırmada elde edilen bulguları destekleyen araştırmaların bulunduğu gözlenmektedir. Fox & Boulton (2005), 9-11 yaşları arasındaki saldırgan, kabadayı ve zorba davranışlar sergileyen çocuklarda sosyal becerilerin, diğer çocuklara göre daha zayıf olduğunu saptamışlardır. Temel sosyal becerilerin çocukluk döneminden itibaren ailede kazanıldığı dikkate alındığında; anne-babası boşanmış olan ya da anne/babası üvey olan çocukların temel sosyal becerileri yeterli düzeyde kazanamadıkları ve saldırgan tepkileri daha çok sergiledikleri ileri sürülebilir. Yapılan araştırmalarda; çocuklarda yüksek düzeyde saldırganlık ve kaygı ile kendini tehdit altında hissetme arasında önemli bir ilişki olduğu (Muris, Jacques & Mayer, 2004; Muris, Merckelbach, Schepers, & Meesters, 2003; Muris, Merckelbach & Walczak, 2002) rapor edilmektedir. Diğer yandan boşanma sonrası çocuklarda; şiddet eğilimi ve yüksek öfke (Page & Bretherton, 2003), yüksek düzeyde kaygı ve depresyon (Dong, Wang & Ollendick, 2002) gibi problemlerin de ortaya çıktığı gözlenmektedir. Yapılan diğer araştırmalarda ise anne-babası boşanmış olan çocukların daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duydukları (Timms, 2003) ve problem çözme becerilerinin diğer çocuklara göre daha zayıf olduğu (Sandler, Tein, Mehta, Wolchik & Ayers, 2000) rapor edilmektedir. Bu konuda Türkiye’de yapılan bir araştırmada boşanmış ailelerden gelen 13 yaş çocuklarında; yüksek kaygı, depresif belirtiler ve psiko-sosyal problemlerin diğer çocuklara göre daha yüksek olduğu (Şirvanlı-Özen, 1998), ayrıca anne yoksunu olan çocuklarda saldırganlık eğiliminin, anne-babası ile birlikte yaşayan çocuklara göre daha yüksek olduğu (Dizman ve Gürsoy, 2004) saptanmıştır. Araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde boşanma olgusunun, diğer olumsuz yaşantılarla birlikte ergenlerde saldırganlık eğilimlerinin yükselmesine uygun zemin hazırladığı ileri sürülebilir.

Araştırmada; annesi ya da babası üvey olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, örneklemin aritmetik ortalamasının üstünde olduğu ve saldırganlık düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu durumun üvey anne ya da baba ile kurulan iletişimde, güven verici derin duygusal paylaşımın ve dayanışmanın yetersiz oluşundan kaynaklandığı belirtilebilir. Ayrıca üvey anne ya da babanın gelişimsel sorunlara yönelik desteğinin zayıf olabileceği dikkate alınır; ergende bu durumun yalnızlık ve öfkeye neden olabileceği, diğer yandan da kendini ve üvey anne-babayı suçlama eğilimini tetikleyebileceği ileri sürülebilir. Anne ve babanın üvey oluşu ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırmada, üvey anne-babaya sahip olan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu (Başar, 1996)

saptanmış olup, bu araştırmanın bulguları ile örtüştüğü gözlenmektedir. Üvey anne-babanın çocuğa karşı olumsuz tutumlar sergilemesi ve kötü muamele göstermesi de saldırganlığı tetikleyebilir. Bu konuda; olumsuz anne-baba tutumlarına bağlı olarak ailede şiddet ve kötü muamele görmenin, ergenlerde saldırgan davranışlara neden olduğunu (Wall & Barth 2005; McWhirter, 1999; Infante & Myers, 1994) ve anne-babanın saldırganlık düzeyi arttıkça çocukların da saldırganlık düzeyinin arttığını (Karataş, 2005) rapor eden araştırmalar bulunmaktadır.

Üvey anne baba üzerine yapılan araştırmalar, anne ya da babanın üvey olduğu ailelerde çocukların daha çok stres ve daha çok uyum sorunları yaşadıklarını ve bu tür ailelerde anne-baba eğitimine ağırlık verilmesi gerektiğini (Dunn, 2002; Dunn, O’Connor & Cheng, 2005) göstermektedir. Morin, Milito & Costlow (2001) yaptıkları araştırmada anne ya da babanın üvey olduğu ailelerde, anne ve babanın öz olduğu ailelere göre çocuğa daha fazla ceza verildiğini saptamışlardır. Üvey anne ya da babadan ceza görme, diğer olumsuz duygu ve yaşantılarla birleştiğinde saldırganlık eğiliminin yükselmesinde etkili olabilir. Dunn, Deater-Deckard, Pickering, O’Connor & Golding de (1998); yaptıkları araştırmada, tek eşli ve üvey ebeveyn bulunan ailelerde yaşayan çocuklarda uyum sorunlarının, anne-babanın birlikte ve öz olduğu ailelerde yaşayan çocuklara göre daha yüksek olduğunu ve bu çocuklarda olumlu sosyal davranışların da daha az gözlendiğini saptamışlardır.

Araştırmada, şimdiki ve gelecek yaşamlarında öncelik verdikleri en önemli değer ya da şeyi “zengin olmak” şeklinde algılayan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının, örneklemin aritmetik ortalamasının üstünde ve diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Literatürde bu konuda yapılan bir araştırmaya ulaşılamamıştır ancak burada vurgulanması gereken nokta, yüksek düzeyde saldırganlık ile “zengin olma” isteğinin çakışıyor olmasıdır. Bu durumun, Türk Toplumunda son yıllarda yükselen değer olarak emek harcamadan kazanılan para, zenginlik ve lüks yaşamın ön plana çıkmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Ayrıca emek harcamadan lüks yaşam süren insanların sistemli olarak televizyon kanallarında, yetişen kuşaklara model gösterilmesi ve özdeşim kaynağı haline getirilmesi de ergenlerde zenginlik özlemini güçlendirebilmektedir. Saldırganlık düzeyi açısından bu grubu sırasıyla “kendisini” ve “dini inançlarını” en önemli değer olarak gören grubun izlediği gözlenmektedir. Yaşamda en önemli değer olarak “üniversite öğrenimini” ve “anne-baba ve kardeşlerini” gören öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puanlarının ise örneklemin aritmetik ortalamasının altında ve diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu gruptaki öğrencilerin, birey ve toplum yaşamı açısından

daha olumlu modellerle özdeşim kurabildikleri, yaşamlarında aile değerlerini ve kişisel gelişimi daha çok ön plana aldıkları ileri sürülebilir. Bu açıdan ele alındığında, bu iki gruptaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin düşük olması, ideal benlik algılarının gerçekçi ve kişilik yapılarının da toplumsal işbirliğine ve uzlaşmaya açık oluşunun göstergesi olarak görülebilir.

Sonuç olarak; anne-babası boşanmış ya da ayrı yaşayan, anne ya da babası üvey olan ve yaşamda en önemli değer algısını “zengin olmak” şeklinde gören lise öğrencilerinin, diğer öğrencilere göre saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç, saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin kaynakları arasında ailenin önemli bir etken olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca yaşamda en önemli değer algısı olarak anne-baba ve kardeşlerini gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha düşük olması bu kanıtı destekleyici nitelikte görülebilir. Ailenin parçalanmış olması, anne-baba-çocuk ilişkisinde güvensizlik, kötü muamele ve tehdit algısı gibi etkenler lise öğrencileri için risk faktörü olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada elde edilen bu sonuç doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

1. Psikolojik danışmanlarca, anne-babası boşanmış ya da ayrı olan öğrencilere yönelik grupla ve bireysel psikolojik danışma hizmetlerine daha çok ağırlık verilebilir.
2. Boşanma süreci ve sonrasında, çocukla iletişim konusunda psikolojik danışmanlar tarafından anne-babalara eğitim seminerleri verilebilir.
3. Liselerde psikolojik danışmanlarca, anne ya da babası üvey olan öğrenciler belirlenerek, bu öğrencilere dönük kişisel gelişim programları (çatışma çözme, temel iletişim becerileri gibi) uygulamaya koyulabilir.
4. Liselerde saldırganlık düzeyi yüksek olan öğrencilere dönük olarak öfke denetimi eğitimi, çatışma çözme ve güvengenlik eğitimi programları uygulamaya koyulabilir.

Kaynakça

- Adams, F. J. (1995). *Ergenliği anlamak*. Çeviren: Dönmez, A. ve Diğerleri, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Aktaş, V., Şahin, D. ve Aydın, O. (2005). Saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yüklemeye yanlılığının cinsiyete bağlı olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 43-57.
- Anderson, C. & Murphy, C. R. (2003). Violent video games and aggressive behavior in young women. *Aggressive Behavior*, 29, 423-429.

- Aral, N., Ayhan, A. B., Türkmenler, B. ve Akbıyık, A. (2004). İlköğretim okullarının sekizinci sınıfına devam eden öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim*, 29(315), 17-25.
- Archer, J. & Parker, S. (1994). Social representations of aggression in children. *Aggressive Behavior*, 20, 101-114.
- Barnow, S., Lucht, M. & Freyberger, H-J. (2005). Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Aggressive Behavior*, 31, 24-39.
- Başar, F. (1996). *Üvey ebeveyne sahip olan ve olmayan 10-11 yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimleri ve kendilerini algılama biçimlerinin incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Berkovitz, L. (1993). *Aggression*. New York: McGraw-Hill Company.
- Bettencourt, B. A. & Miller, N. (1996). Gender differences in aggression as a function of provocation: A meta analysis. *Psychological Bulletin*, 119(3), 422-447.
- Boxer, P. & Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, 1-17.
- Bowen, N. (2005). Histories of developmental task attainment in aggressive children and their relationship to behavior in middle childhood. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 13(2), 113-124.
- Butovsktay, M. & Kozintsev, A. (1999). Aggression, friendship and reconciliation in Russian primary school children. *Aggressive Behavior*, 25(2), 125-139.
- Campbell, A., Muncer, S., & Bibel, D. (1985). Taxonomies of aggressive behavior: A preliminary report. *Aggressive Behavior*, 11, 216-222.
- Coie, J. D., Terry, R., Lenox, K., & Lochman, J. E. (1995). Childhood peer rejection and aggression as predictors of stable patterns of adolescent disorder. *Development and Psychopathology*, 7, 697-711.
- Davidson, R. J., Putnam, K. M., & Larson, C. L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation a possible prelude to violence. *Science*, 289, 592-595.
- De Roiser, M. E., Cillessen, A. H. N., Coie, J. D. & Dodge, K. A. (1994). Group social context and children's aggressive behavior. *Child Development*, 65, 1068-1079.
- Dizman, H. ve Gürsoy, F. (2004). Anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(27), 7-17.
- Doğan, B., Moralı, S., Kazak, Z. ve Tok, S. (2002). Bireylerin spora katılım, cinsiyet ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Performans*, 8(3-4), 1-13.

- Dong, Q., Wang, Y., & Ollendick, T. H. (2002). Consequences of divorce on the adjustment of children in China. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(1), 101 – 110.
- Drazdov, A. I. (2005). Young people's aggressive behavior in the context of the social situation. *Russian Education and Society*, 47(1), 55-62.
- Duncan, R. D. (1999). Peer and sibling aggression: An investigation of intro-and extra-familial bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 871-886.
- Dunn, J., O'Connor, T. G. & Cheng, H. (2005). Children's responses to conflict between their parents: Mothers, stepfathers, nonresident fathers, and nonresident stepmothers. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(2), 223-234.
- Dunn, J. (2002). The adjustment of children in stepfamilies: Lessons from community studies. *Child and Adolescent Mental Health*, 7(4), 154-161.
- Dunn, J., Deater-Deckard, K., Pickering, K., O'Connor T. G. & Golding, J. (1998). Children's adjustment and prosocial behaviour in step, single-parent, and non-stepfamily setting: Findings from a community study. *J. Child Psychol. Psychiat*, 39(8), 1083-1095.
- Eron, L. D. (1987). The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, 42(5), 435-442.
- Feldman, R. S. (1997). *Essentials of understanding psychology*. New York: McGraw-Hill Company.
- Filley, C. M., Price, B. H., Nell, V., Antoinette, T., Morgan, A. S., Bresnahan, J. F., Pincus, J. H., Gelbort, M. M., Weissberg, M., & Kelly, J. P. (2001). Toward an understanding of violence: Neurobehavioral aspects of unwarranted physical aggression. Apsen Neurobehavioral Conference Consensus Statement. *Neuropsychiatry, Neuropsychology, and Behavioral Neurology*, 14, 2-13.
- Fox, C. L., & Boulton, M. J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 313 – 328.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J. M. (1993). *Sosyal psikoloji*. 2. Baskı. Çeviren: Dönmez, A. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Çeviren: Dönmez, A., Çelen, N., Onur, B. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Giles, J. W. & Heyman, G. D. (2005). Young children's beliefs about the relationship between gender and aggressive behavior. *Child Development*, 76(1), 107-121.
- Gill, D. L. (1986). Psychological dynamics of sport campaign, IL: *Human Kinetica*, (55-56), 156.

- Hamby, S. & Sugarman, D. (1999). Acts of psychological aggression against a partner and their relation to physical assault and gender. *Journal of Marriage & the Family*, 61(4), 959-971.
- Infante, D. A. & Myers, S. A. (1994). Argument and verbal aggression in consturctive and destructive family and organizational dagreements. *Western Journal of Communicatioan*, 58(2), 73-84.
- Karataş, Z. (2005). Anne-baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim*, 30(317), 30-39.
- Kazdin, A. E. (1996). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. U.S.A/CA: Thousand Oaks, Sage.
- Köknel, Ö. (1985). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. 11. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kronenberger, W. G., Mathews, V. P., Dunn, D. W., Wang, Y., Wood, E. A., Giauque, A. L., Larsen, J. J., Rembusch, M. E., Lowe, M. J., & Li, T. (2005). Media violence exposure and executive functioning in aggressive and control adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 725-737.
- Malley-Morrison, K., You, H. S. & Milis, R. B. (2000). Young adult attachment steyles and perceptions of elderabuse: A cross – cultural study. *Journal of Cross – Cultural Gerontology*, 15, 163-184.
- McConville, D. & Cornel, D. G. (2003). Aggressive attitudes predict aggressive behavior in middle school students. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 11(3), 179-187.
- McWhirter, B. (1999). Effects of anger management and goal setting group interventions on state-trait anger and self-efficacy beliefs among high risk adolescents. *Current Psychology*, 18(2), 233-238.
- Milliyet Gazetesi, 30.05.2006.
www.milliyet.com.tr/2006/05/30/guncel/axgun01.html - 35k.
- Miczek, K. A., Fish, E. W., Bold, J. F., & Almedia, R. M. M. (2002). Social and neural determinants of aggressive behavior: Pharmacotherapeutic targets at serotonin, dopamine and y-aminobutyric acid systems. *Psychopharmacology*, 163, 434-458.
- Muris, P., Jacques, P., & Mayer, B. (2004). The stability of threat perception abnormalities and anxiety disorder symptoms in non-clinical children. *Child Psychiatry and Human Development*, 34 (3), 251-265.
- Muris, P., Merckelbach, H., Schepers, S. & Meesters, C. (2003). Anxiety, therat perception abnormalities and emotional reasoning in non-clinical dutch children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 32(3), 453-459.
- Muris, P., Merckelbach, H., & Walczak, S. (2002). Agression and threat perception abnormalities in children with learning and behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development*, 33(2), 147-163.

- Morin, S.M., Milito, C. & Costlow, N. (2001). Adolescent's perceptions of discipline within intact families and stepfamilies. *Adolescence*, 36(142), 281-288.
- Page, T., & Bretherton, I. (2003). Gender differences in stories of violence and caring by pre-school children in post-divorce families: Implications for social competence. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 20(6), 485-508.
- Peluso, P. R., Peluso, J. P, White, J. F. & Kern, R. M. (2004). A comparison of attachment theory and individual psychology: A review of the literature. *Journal of Counseling and Development*, 82(2), 139-145.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. Çeviren: İnal, K. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Rabiner, D. L., Coie, J. D., Miller-Johnson, S., Boykin, A. M. & Lochman, J. E. (2005). Predicting the persistence of aggressive offending of African American males from adolescence into young adulthood: The importance of peer relations, aggressive behavior, and adhd symptoms. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 13(3), 131-140.
- Radikal Gazetesi, 27.03.2006. www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=182604-33k.
- Sabah Gazetesi, 26.05.2006. www.sabah.com.tr/2006/03/27/gnd95.html - 55k.
- Sanson, A., Hemphill, S. A., Smart, D. (2002). Temperament and social development. (Eds. Smith, P. K. & Hart, C. H.). *Blackwell handbook of childhood social development*. Oxford: Blackwell.
- Sandler, I.N., Tein, J., Mehta, P., Wolchik, S., & Ayers, T. (2000). Coping efficacy and psychological problems of children of divorce. *Child Development*, 71(4), 1099 – 1118.
- Shoal, G., Giancola, P. R., & Kirillova, G. P. (2003). Salivary cortisol, personality, and aggressive behavior in adolescent boys: A 5 year longitudinal study. *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 42(9), 1101-1107.
- Scarpa, A., & Raine, A. (1997). Psychophysiology of anger and violent behavior. *Psychiatr Clin North American*, 20, 374-393.
- Singer, M. & Miller, (D). (1999). Contributors to violent behavior among elementary and middle school children. *Pediatrics*, 104(4), 878-885.
- Smits, D. J. M., Boeck, P., & Vansteelandt, K. (2004). The inhibition of verbally aggressive behaviour. *European Journal of Personality*, 18, 537-555.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Tempo Dergisi, 26.05.2006. www.tempodergisi.com.tr/kose/ridvan_akar/10242/ - 60k.

- Timms, J. (2003). The silent majority-the position of children involved in the divorce and separation of their parents. *Child Care in Practice*, 9(2), 162-176.
- Tuzgöl, M. (1998). *Anne-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Venter, M., Poggenpoel, M., & Myburgh, C. P. H. (2006). The phenomenon of aggressive behavior of learners in the school situation. *Education*, 126(2), 312-315.
- Wall, A. E. & Barth, R. P. (2005). Aggressive and delinquent behavior of maltreated adolescents: Risk factors and gender differences. *Stress, Trauma, and Crisis*, 8, 1-24.
- Yamane, T. (2001). *Temel örnekleme yöntemleri*, Çeviren: Esin, A., Aydın, C., Bakır, M.A., Gürbüzel, E. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk ve suç*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zaman Gazetesi, 20.05.2006. www.zaman.com.tr/?bl=egitim&alt=haberler&trh=20060520-68k.

The Investigation of The Aggressiveness Levels of The High School Students' According to Whether Their Parents are Living Together, to Be Own Parent and Their Perception Prior Value About Life

Summary

The aim of this study is to investigate if the aggressiveness levels of the high school students change whether to the condition as their parents separated or not, if they are living with stepparents or not and to their perception prior value about life. The study universe is consisted of 1223 students who were educating in high schools in central urban Çorum city. The aggressiveness levels are investigated by Aggressiveness Inventory, which was developed by Tuzgöl (1998). One-way variance analyses, t-test and LSD test are used to analyses the data. According to our results the students who's parents have been or living separately had higher scores from Aggressiveness Inventory compared to arithmetic mean and their aggressiveness levels are far higher than other students. These results can be interpreted as they receive weak social support to these adolescent while they couldn't get enough love and interest and this situation triggers the aggressiveness feelings in adolescents. This situation may be originating from the

adolescents loneliness, helpless, unprotected and under threat feelings. In our study the students whom had stepparents had higher scores from Aggressiveness Inventory compared to arithmetic mean and their aggressiveness levels are far higher than other students. These results can be explained by the lack of deep sensual and trusting sharing and solidarity communication with stepparents. Also if stepparents attitude towards the developmental problems of the adolescents are leaking, this situation may lead to loneliness and anger in adolescents, which is triggering the feeling of blame him or herself with stepparents.

In this study the students who has their perception prior value about life in present and future life is, being wealthy had higher scores from Aggressiveness Inventory compared to arithmetic mean and their aggressiveness levels are far higher than other students. We have failed to find any information support this topic in the literature but the relation of the desire to be wealthy and aggressiveness was striking. This situation can be explained by the change in social values in Turkey like to gain money without labour, and the luxurious life styles are gained popularity. In television channels the people who are rich without labour are shown as role models to the next generations and to become identical resources with them may trigger the desire for to be rich. The students who have their perceived prior value for life is religion follow this group. The students who have their perceived prior value as university education or primary parents have the lowest scores among all of the participants. It can be revealed that these students could identify more positive models for individual and social lives, and preferred individual progress and family values as priority in their lives. In this point of view it can be assumed that students in both of these groups have ideal identity perceptions are realistic and their personal behaviors are open to social cooperation and negotiation.